

ЗМІСТ

| | |
|--|----|
| ВСТУП | 3 |
| РОЗДІЛ I. АНГЛОМОВНИЙ КІНОФІЛЬМ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ | 6 |
| 1.1. Поняття креолізованого тексту, його аналіз і дослідження вітчизняними та зарубіжними науковцями | 6 |
| 1.2. Прагматичні особливості англomовних кінотекстів | 16 |
| 1.3. Кінопереклад: особливості, проблематика і вимоги..... | 24 |
| Висновок до Розділу I | 38 |
| РОЗДІЛ II. ШЛЯХИ ВІДТВОРЕННЯ ЛІНГВО-СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ МІЖРАСОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ КІНОФІЛЬМУ «ЗЕЛЕНА КНИГА») | 41 |
| 2.1. Особливості міжрасових відносин в американському мистецтві..... | 41 |
| 2.2. Лексичні трансформації в українському перекладі англomовного кінотексту (на матеріалі кінофільму «Зелена книга»)..... | 44 |
| 2.3. Граматичні трансформації в перекладі кінофільму «Зелена книга»..... | 52 |
| 2.4. Стилiстичні трансформації в перекладі кінофільму «Зелена книга» | 57 |
| 2.5. Переклад жаргонізмів і вульгаримів англomовного кінотексту «Green Book»..... | 63 |
| Висновок до Розділу II | 71 |
| ВИСНОВКИ | 74 |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ | 78 |

ВСТУП

Однією з актуальних проблем сучасного мовознавства залишається дослідження і подальше співвідношення мови і культури різних народів, тому що мова завжди виступає дзеркалом культури, в якому ми можемо чітко побачити й визначити суспільну самосвідомість, звичаї та традиції, спосіб життя, мораль, систему цінностей і світогляд. Протягом останніх десятиліть із появою кінематографа та зростанням його популярності, виникла також необхідність до його розповсюдження, а отже й адаптації фільмів до сприйняття представниками різних країн та культур. Зокрема, велику увагу вчені приділяють дослідженню особливостей перекладу кінострічок із мови оригіналу мовою глядача. Тому проблеми перекладу або відтворення кінотекстів для іншомовної аудиторії є однією з найактуальніших проблем теорії та практики перекладу.

Вивченням даного аспекту науки займалися такі сучасні вітчизняними та закордонні мовознавці та перекладознавці як С. Г. Тер-Мінасова, О. В. Завадська, Є. С. Анісімова, Н. В. Бідасюк, О. М. Вялікова, Л. М. Гончаренко та інші.

Актуальність теми роботи зумовлена інтересом до дослідження лінгвостилістичних особливостей перекладу міжрасової взаємодії у кінострічці з англійської мови українською, що пояснюється зростаючими процесами глобалізації та міжнародної інтеграції в суспільстві.

Об'єктом дослідження дипломної роботи є англomовний кінофільм "Green Book" як різновид креолізованого тексту.

Предметом дослідження виступають лінгвостилістичні засоби відтворення міжрасової взаємодії та особливості їх перекладу українською мовою, а також специфіка перекладу жаргонізмів і вульгаризмів.

У нашій роботі використанні *метод аналізу*, який враховує як *стилістичний* аспект аналізу кінострічки, так і *морфологічний*, що використано для вивчення словникових особливостей героїв кінофільму. *Трансформаційний та компонентний метод* дозволив виявити граматичні

модифікації словосполучень, речень, їх граматичну сполучуваність. *Порівняльний метод* дав змогу визначити сукупність різних прийомів дослідження мови через її системне порівняння з іншою мовою з метою виявлення її специфіки. *Кількісний метод* використано для підтвердження типовості тих чи інших особливостей у мовленні героїв фільму. *Контекстуальний аналіз* дав змогу дійти висновку щодо характерних рис мови героїв кінострічки через комплексний аналіз їх лексичних, граматичних і стилістичних аспектів.

Мета даної роботи полягає у виявленні лінгвостилістичних засобів та перекладацьких особливостей для відтворення міжрасової взаємодії в англomовному кінофільмі як креолізованому тексті.

Для досягнення даної мети необхідне вирішення завдань:

- 1) порівняти визначення креолізованих текстів у дослідженні зарубіжних та вітчизняних вчених;
- 2) з'ясувати прагматичні особливості англomовних кінофільмів як різновиду креолізованих текстів;
- 3) визначити особливості кіноперекладу, його проблематику й вимоги;
- 4) проаналізувати лексичні, граматичні та стилістичні трансформації при перекладі англomовного кінофільму;
- 5) дослідити особливості перекладу жаргонізмів і вульгаризмів кінотексту “Зелена книга”.

Наукова новизна роботи полягає у спробі дослідження мови героїв кінострічки під час міжрасової взаємодії та особливості їх перекладу українською мовою як синтезу базових лексичних, граматичних та стилістичних елементів, що дає змогу здійснити лінгвостилістичний аналіз на різних рівнях мови.

Теоретична значення дослідження полягає в тому, що результати допоможуть глибше зрозуміти природу та цінність англomовних кінофільмів на світовому рівні.

Практична значення роботи полягає в тому, що її матеріали можуть

бути використані при подальшому дослідженні процесу перекладу фільмів. Також ці матеріали можуть бути використані під час підготовки навчальних курсів, написання рефератів, курсових і дипломних робіт з теорії та практики перекладу з англійської мови.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів (теоретичного та практичного), списку використаних джерел – 95 найменувань. Загальний обсяг роботи – 86 сторінок, з них – 77 основного тексту.

РОЗДІЛ I. АНГЛОМОВНИЙ КІНОФІЛЬМ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ

1.1. Поняття креолізованого тексту, його аналіз і дослідження вітчизняними та зарубіжними науковцями

Комплексне розуміння й оволодіння реаліями культурних витоків відбувається в більшій мірі через призму цілісної картини буття, що безпосередньо створює необхідні умови для стимулювання й розвитку інтелектуального потенціалу людини. Задля найбільшої ефективності людство під час пошуку відповідних засобів виразності створило різні форми передачі образотворчого оповідання або історії, яка на вустах у суспільства. Таким прикладом і виступає креолізований текст. Саме тому й виросла роль полікодових текстів (креолізованих), в яких вербальні засоби з іконічними засобами формують цілісну картину світу та ціннісні й естетичні ідеали народу. У сучасній комунікації й розвитку суспільної думки, а ще й впливу на неї, креолізовані тексти продовжують набувати суттєвого поширення й успіху.

Гіпертексти як окремі аспекти, що виступають складними багатоелементними утвореннями, безпосередньо дають підстави говорити про ознаку креолізованості, яку в лінгвістиці досліджували Є. Є. Анісімова (Анисимова), А. О. Бернацька (Бернацька), Л. М. Большиянова (Большиянова), М. Візель (Візель), М. Б. Ворошилова (Ворошилова), Л. Т. Кияк-Редькович (Кияк-Редькович), О. В. Мішина (Мишина), Ю. В. Сургай (Сургай), Ю. О. Сорокін (Сорокін) та ін.

На думку Ю. Сорокіна та Є. Тарасова, це тексти, фактура яких складається з двох негомогенних частин: вербальної (мовна/мовленнєва) та невербальної (що належить до знакових систем, ніж природна мова) (Сорокін). В свою чергу Є. Анісімова визначає, що креолізований текст – це особливий лінгвовізуальний феномен – текст, у якому вербальний і

невербальний компоненти утворюють одне візуальне, структурне, смислове й функціональне ціле, що забезпечує його комплексну прагматичну дію на адресата (Анисимова). Існує також типологія текстів за Г. Ейгером та В. Юхтом, в якій учені визначили моно- та полікодові тексти, де до полікодових належать ті, які мають «випадки поєднання природного мовного коду з кодом будь-якої іншої семіотичної системи (зображення, музика тощо)» (Ейгер, 104).

Взагалі, значення слова «креолізація» – «це процес утворення нових етнічних груп шляхом змішання декількох контактуючих етносів» (Яценко, 128). Напочатку прикметником «креолізовані» давали характеристику дітям, які походили зі змішаних шлюбів місцевих жителів (народжених у Латинській Америці) із іспанськими або португальськими поселенцями. Потім креолами почали називати всіх нащадків європейських народів, що оселилися на колоніальних територіях Північної та Південної Америки. Внаслідок відбувалася взаємодія суттєво різних етносів на одній території і, відповідно, це призвело до змішування національних мов. Саме тому з'явився інший термін креолізація, що означає «процес формування нової мови (змішаної за лексикою та граматиною) в результаті взаємодії декількох мов» (Яценко, 129).

Отже, у сучасній лінгвістиці креолізований текст – це текст, що використовує елементи різних семіотичних систем, наприклад, анімація, частіше зображення й музичний супровід, тобто враховується взаємодія вербальних і візуальних компонентів.

Задля точного розрізнення типів текстів й значення креолізованих текстів необхідно визначитися із терміном «полі кодовий». Найчастіше цей прикметник використовують для позначення того, що поєднує різні наукові напрямки, а також у ньому, як правило, наявні як центральна, так і основоутворююча ознака схожих текстів. Тобто можна це розглядати як одиниці різних семіотичних систем. Такі тексти утворюються завдяки своїй структурі: відеовербальний текст або ж ізовербальний, а також важливим є

лінгвовізуальний комплекс.

Як зазначає Корда О. А., у сучасній практиці це, передусім, тексти, у яких взаємодіють вербальні й візуальні компоненти. Серед можливих способів візуалізації найчастіше використовують фотографії, малюнки, інфографіку, фотоколажі, діаграми, графіки, схеми, малюнки, карти та ін. (Корда, 2). Відповідно, сучасна лінгвістика тому й визначає креолізований текст саме як полікодовий, оскільки наявні й зображення, й анімація, й музика. Наповненість тексту різними відеовербальними або ізовербальними засобами залежить від чиннику адресата, жанру матеріалу, соціального статусу й соціальної спрямованості тексту, інтенції автора, віку і гендеру реципієнта. Всі ці фактори створюють цілісну одиницю з функціонального й візуального плану.

Роль візуальних елементів лежить у передачі змістовної, концептуальної й фактуальної інформації, виразниками чого можуть виступати портрети героїв або персонажів, темпоральні та локативні особливості описуваних подій, і відповідно, їх розвиток у дії.

Комплекс цієї інформації дозволяє у візуалізованій сфері означити авторську оцінку події, дати концептуально значущу ілюстрацію вербального змісту, доповнити й підкреслити вираження головної думки й інших елементів концепції автора (Корда, с. 15). Таким чином, значущість зображення змінюється в залежності від ступеню участі в організації конкретного тексту. Тому вчені й розглядають різні типи текстів за ступенем злитості вербальних і невербальних компонентів.

За Анісімовою Є. Є., основною класифікацією виступає такий порядок:

- 1) гомогенні вербальні тексти;
- 2) паралінгвістичні активні тексти;
- 3) тексти з частковою креолізацією;
- 4) тексти з повною креолізацією (Анісімова, 8).

Паралінгвістичні тексти відрізняються наявністю паралінгвістичних засобів, які організують текст й використовуються як допоміжні засоби для

вербальних засобів, тобто вони додають семантичні й експресивні відтінки до змісту (Анисимова, 10). Текст з частковою креолізацією має відносно автономну вербальну частину, яка не залежить від таких компонентів як зображення, оскільки формулюються автосемантичні стосунки між вербальними й невербальними компонентами. Таким чином, невербальний компонент виступає факультативним елементом.

Повна креолізація є лише в тих текстах, в яких спостерігаємо суттєву злитість компонентів, адже вербальна частина суттєво залежна від невербальної, а це підкреслює наявність синсемантичних стосунків. Але, як зазначає Валгіна Н. С., «вербальна частина орієнтована на зображення або посилає до нього, а саме зображення виступає облігаторним елементом в організаційній структурі креолізованого тексту» (Валгіна, 168). У таких текстах невербальний компонент може відігравати допоміжну функцію, створюючи єдиний зміст із вербальним компонентом, таким чином пояснюючи зміст вербального компоненту, або все-таки виступати як головний компонент, тлумачення якого відбувається за допомогою вербального компоненту. Між компонентами креолізованого тексту спостерігаємо опосередковане денотативне співвідношення, коли складові частини креолізованого тексту пов'язані за тематикою або викликані певними асоціаціями. Між вербальним і невербальним компонентом спостерігаємо відношення взаємозалежності, що означає, що за умови відсутності одного з компонентів, зміст іншого може бути неправильно розтлумаченим та буде втрачено загальний зміст тексту (Стодолінська, 108).

Також існують інші терміни для позначення креолізованого тексту. Наприклад, О. Пойманова визначає як «відеовербальний текст», який має певні критерії класифікації:

1. *За ступенем гетерогенності:*

а) нульова (суто вербальні або суто іконічні тексти);

б) ненульова (поєднання вербального й образотворчого компонентів).

2. *За характером іконічного компонента:*

а) статичний (реклама в журналі, плакат тощо) і динамічний (рекламний ролик по телевізору, фільм та ін.);

б) двомірний (креолізований текст у книзі, кіно тощо) і тривимірний (креолізований текст в театральній п'єсі).

3. За характером вербального компонента:

а) усний (такий, що включає живу мову й запис цієї мови за допомогою технічних засобів) і письмовий (представлений рукописними й друкарськими варіантами, останній з яких, у свою чергу, може бути статичним або динамічним);

б) такий, що включає знаки однієї природної мови або декількох природних мов.

4. За співвідношенням обсягу інформації, яка передається різними знаками, і за роллю зображення:

а) репетиційні (зображення в основному повторює вербальний текст);

б) адаптивні (зображення привносить значну додаткову інформацію);

в) видільні (зображення підкреслює якийсь аспект вербальної інформації, яка за своїм обсягом значно перевершує іконічну);

г) опозитивні (зміст, що передається картинкою, вступає в протиріччя з вербальною інформацією);

д) інтеграційні (зображення вбудоване у вербальний текст або вербальний текст вбудований у зображення для спільної передачі інформації);

е) образотворчо-центричні (із провідною роллю зображення, вербальна частина лише конкретизує його).

5. За характером зв'язків, що об'єднують вербальний й образотворчий компоненти:

а) експліцитно виражені (одночасно вербально та іконічно, вербально-інцидентні зв'язки, іконічно-координатні й умовно-образотворчі зв'язки);

б) експліцитно невиражені (імпліцитні) (Пойманова, 9-11).

Цілісність та зв'язність креолізованого тексту формулюються завдяки семантичному простору (комунікативному ефекту), який відповідно

складається з вербального та невербального компонентів. Таким чином відбуваються різні смислові взаємодії: дублювання сенсів, доповнення сенсу одного елемента креолізованого тексту за рахунок іншого, нерозривна взаємодія вербальних і візуальних елементів, коли їх не можна повноцінно сприймати окремо, зіткнення сенсів вербального й візуального, створення підтексту; композиційно-графічне виділення важливого фрагмента інформації за допомогою вербального або візуального елемента (Дубовицька, 13). Тобто вербальні й невербальні компоненти тексту пов'язані не тільки на змістовному, а й на змістовно-композиційному, а також змістовно-мовному рівні. Перевага одного з трьох типів і визначає комунікативний ефект або функційні завдання креолізованого тексту.

Основними категоріями креолізованого тексту є цілісність та зв'язність. Анісімова Є. Є. стверджує, що креолізований текст у мовленнєвому спілкуванні – це складне текстове утворення, в якому вербальні й текстові елементи утворюють одне візуальне, смислове, структурне й функціональне ціле, що спрямоване на комплексну прагматичну дію на адресата (Анісімова, 17).

Існує ще одна досить вагома класифікація креолізованих текстів за соціально-культурною спрямованістю Л. Дубовицької:

- *інтеркультурно орієнтовані* – це тексти, що призначені для використання в рамках їх рідної культури (наявні традиційні для цієї культури вербальні й невербальні знаки);
- *транскультурно орієнтовані* – це тексти, які призначені для використання в різних культурах, або вони несуть у собі знаки чужої культури (Дубовицька, 5).

Також дослідниця наголошує на наявності феноменів на вербальному та іконічному рівнях. У найбільшій мірі це можливо спостерігати в національних або прецедентних текстах. Візуальні феномени необхідні для цитування, квазіцитації, таким чином створюється конкретний імідж (портрет персонажу або головного героя), сатирична та характерна особливість,

формулюються ретроспективний і проспективний плани (Дубовицька, 8).

Функціональний аспект креолізованих текстів можна розглядати також за класифікацією Є. Анісімової. Це дві значні групи:

– *основні універсальні функції*: інформативна, атрактивна, експресивна й естетична;

– *окремі функції зображення*: символічна, ілюстративна, аргументуюча, евфемістична, характерологічна, сатирична та функція створення іміджу.

– *інформативно-ілюстративна функція* є додатковою, оскільки у складні основних або окремих функцій допомагає забезпечити достовірність повідомлення та/або уточнити його тематику, тоді як експресивні функції забезпечують привертання уваги аудиторії й передачу емоційної оцінки змісту (Анісімова, 51-59).

Поняття креолізованого тексту також розглядалося психолінгвістами, такими як Р. Харріс, І. Вашуніна, О. Проніна та інші. На їх думку, процес сприйняття креолізованого тексту відбувається при подвійному декодуванні його інформації, унаслідок чого створюється єдиний загальний сенс креолізованого тексту (Сонин, 26).